

Како су се завршили општи избори у БиХ, тако су кроз Сарајево у свега десетак дана „прохујали“ редом: европски комесар за проширење Штефан Филе, америчка државна секретарка Хилари Клинтон и председник Савета ЕУ Херман Ван Ромпеј, а накнадно се „придодао“ и шеф турске дипломатије Ахмет Давутоглу. Није се од високих гостију чуло готово ништа што раније нису саопштавали, али и то је некаква порука: о свим политичким аранжманима у БиХ, укључујући и уставне, убудуће ће превасходно морати да се договарају политичке вође Срба, Бошњака и Хрвата.

Постизборни дипломатски десант на БиХ

Знало се то и у последњих годину-две дана, али је новост – не баш безначајна – да је таква порука поновљена три пута за десет дана, и то одмах после избора, па су и у Сарајеву схватили да не могу да се надају да ће из Брисела и Вашингтона брзо и снажно притиснути политичко вођство Републике Српске. Притисака ће, наравно, бити, али се неће толико заснивати на доскора омиљеном моделу „штапа и шаргарепе“, јер шаргарепе за БиХ у Бриселу нема, о штапу се нерадо размишља јер се о целом случају сада питају и у Моксви, док би у Вашингтону штапом покушали јаче да замахну једино у некој далеко немирнијој ситуацији у БиХ од садашње. Зато је одмах после прве поруке да „сецесију(РС) нико неће признати“, Хилари Клинтон изговорила и другу – да о „уставним променама треба да се договоре политичари у земљи(БиХ)“. Но, како је нови председник РС Милорад Додик и као премијер, у десетинама изјава само у последњих годину дана, јасно поручивао да на његовом дневном реду није одржавање референдума о самопредељењу РС док за то не добије ширу међународну подршку – тако су и у Сарајеву разумели да треба да им буде важнија она друга реченица Клинтонове.

Другим речима, схватили су да бесмислено тужакање Додика да ће колико већ сутра отцепити РС има слабу прођу у Бриселу и у Вашингтону, па би ваљало осмишљавати нову тактику како би немушти захтев ЕУ за стварање „јединствене адресе у БиХ“ превели у захтев за стварање што већег броја што снажнијих централних органа БиХ, с обзиром да се у РС поменута адреса види као место на којем би се, углавном, примала пошта из Брисела, док би се кључне одлуке доносиле у ентитетима, а у седиште ЕУ се враћале тек посредством заједничких институција БиХ.

Додик је, након сусрета са Филеом, такво становниште објаснио ставом „да БиХ није земља која има базични субјективитет и суверенитет, већ је суверенитет смештен у ентитетима”, а слично је реаговао и вођа опозиционог СДС-а Младен Босић, истичући да “позиција РС не може да буде доведена у питање” на путу БиХ ка ЕУ.

Десетак дана након Филеа у Сарајево је свратио и председник Савета ЕУ Херман Ван Ромпеј, али се са водећим политичким вођама није састајао, а ни на новинарска питања није одговарао. Истакао је да је сада “у центру пажње ЕУ напредак о питању уставних промена, Закон о попису становништва и пуна примена Привременог споразума између БиХ и ЕУ”. Напокон, и Ван Ромпеј је поручио исто што и гости пре њега: да је одговорност за будућност земље на политичарима у БиХ.

Прва три изазова

Све ове поруке упућују да су и у Бриселу, заправо, схватили да ће од БиХ тешко направити „функционалну“ државу у наредне четири године, али да неће бити нимало несрећни да у том периоду БиХ постане „функционалнија“ за спровођење одлике Европском суда у Стразбуру у случају „Финци и Сејдић“.

Зато ће прва велика уставна расправа међу изабраним Србима, Бошњацима и Хрватима бити наставак претходно започете, па запеле на максималистичким захтевима Хариса Силајџића да се бира или само „председник БиХ“ или четворочлано Председништво БиХ „проширено“ за представника националних мањина, а да у Дому народа Парламентарне скупштине БиХ буде „отворен“ четврти клуб који би окупљао представнике мањина !? Но, након што је Силајџић „отпловио“ са политичке сцене, можда ће, неким чудом, СДА и СДП БиХ одустати од његових захтева које су до сада (не)вољно подржавали.

Питање је и могу ли Додик и СДС одустати од свог става да извршење поменуте пресуде може да значи само оно због чега су Финци и Сједић номинално и тужили БиХ. Став Срба је био да за кандидате за чланове Председништва БиХ могу да буду бирани и они грађани који се не изјашњавају као Срби, Бошњаци и Хрвати – уз услов да се један члан Председништва БиХ и даље обавезно бира из РС. Тиме је, с друге стране, отворена могућност да Срби пристану на „компромис“ који нуди ХДЗ БиХ, а то је да се убудуће сва три члана Председништва БиХ бирају у Представничком дому Парламентарне скупштине, а избор „оверава“ у Дому народа, с тим да се не формира нови клуб који би чинили представници националних мањина. То би, у пракси, значило да ће водеће

хрватске партије моћи да изаберу члана Председништва иза којег стоји већина хрватских бирача, насупрот досадашњем избору потпредседника СДП-а БиХ Жељка Комшића – легалном, али не и легитимном.

Но, управо због тога се поставља питање зашто би све водеће партије Бошњака, СДП БиХ, СДА и СББ Фахрудина Радончића, пристале на могући описани „компромис“ Срба и Хрвата, пошто тиме, је ли, губе једну од легалних полуга за прегласавање Хрвата у ФБиХ. Излаз би се можда могао наћи у ономе што је и раније нуђено, а то је да се трочлано Председништво БиХ изабере у Парламенту БиХ (практично, да већински Срби, Бошњаци и Хрвати изаберу своје представника), с тим да се делимично изађе у сусрет бошњачким захтевима да се бира „председник“ и два „потпредседника“ БиХ, уместо досадашњег „ председавајућег“ који се на том месту ротира са остала два члана Председништва на сваких осам месеци. Срби су пре четири и по године, пак, пристајали на сличну варијанту, с тим да се „председник“ и „потпредседници“ ротирају на сличан начин, а да „председник“ не може доносити кључне одлуке без сагласности „потпредседника“ и сл. Хрвати ни тада нису били против таквог решења, а ни Бошњаци се тада нису превише противили, изузимајући Силајџића, којег сада – више „нема“.

Ипак, већ и само разматрање овог, наоко „козметичког“ решења, данас отвара пуно неодумица у погледу могућег договора Срба, Бошњака и Хрвата, што упућује да ће договор и о осталим, можда важнијим питањима - мање или више везаним за тзв. европски пут БиХ – бити тешко постигнут, али и да није немогућ. Под условом да се ово питање не користи само као полазиште за много веће уставне промене, на којима сада више инсистирају хрватски, неголи бошњачки политичари.

Хрвати су нешто ближи Бошњацима када је реч о другом важном питању које ће се наћи на дневном реду нове власти на нивоу БиХ, а то је Предлог закона о попису становништва у БиХ 2011. године, који Срби оспоравају због фамозног члана. 48 којим се предвиђа да се органи извршне власти у БиХ попуњавају по националном кључу базираном на попису из 1991. године „све док се не заврши процес повратка“. Та безобална конструкција удаљила је Додика од подршке овом законском предлогу, а у мањој мери је и поделила Србе. Но, у основи, и СНСД и СДС инсистирају да буде прецизно наведено ко ће одредити да је испуњен Анекс 7 Дејтонског споразума, који говори о повратку и, уопште, о слободном избору места живљења у БиХ – али, да то не буду странци, већ да буде овлашћена нека домаћа институција. Срби сумњају да Бошњаци иза инсистирања на онаквом члану 48. имају скривене намере, односно да су спремни да нови попис чекају још десет година не би ли се демографска слика макар мало променила у корист Бошњака, па да онда прогласе завршетак процеса повратка и затраже формирање власти према резултатима најновијег пописа. Бошњачки политичари се, опет, не труде превише да развеју ове српске сумње, а и не забрињава

их много што би БиХ 2011. године могла остати једина земља у Европи без пописа становништва. С друге стране, хрватски политичари пристају без много протеста и на члан 48., вероватно сматрајући да ће, након што буду пописани, имати још једну прилику више да затраже ентитет у западној Херцеговини у којем ће Хрвати чинити већину становништва.

Много теже ће се, изгледа, Срби, Хрвати и Бошњаци договорити о томе шта је чије власништво од имовине на тлу БиХ. Бошњаци једнодушно инсистирају да сва имовина у БиХ буде прво књижена на институције БиХ, а потом да део буде „дат“ или „уступљен на коришћење институцијама на нижем нивоу власти“. С друге стране, Срби подразумевају да је имовина у РС власништво овог ентитета, према Дејтонском споразуму, а да институцијама БиХ могу само дати на коришћење оно што је потребно за функционисање. Хрвати лавирају негде између ова два концепта, негде су ближи Бошњацима, а негде Србима.

Такозвана „подела имовине“ је утолико осетљивије питање јер представља званичан политички захтев Брсела и Вашингтона за трансформацију ОХР-а у ЕУСР, при чему Москва јасно стоји иза територијално-функционалног принципа на којем инсистира Бањалука, великим делом због тога што се решавање овог питање поставља и као услов за приближавање БиХ НАТО алијанси. Тачније, договором о подели „војне имовине“ БиХ би дефинитивно закорачила у МАП, при чему најпре у Вашингтону рачунају да би тиме НАТО добио отворену могућност да преко министарства одбране БиХ – у чији „власнички лист“ би се уписало двадесетак перспективних војних локација – неометано користи локалитете у РС и ФБиХ које сматра значајним за своје деловање. Судаћи према неким ранијим изјавама власти у Бањалуци, они не би, изгледа, имали ништа против да НАТО користи ту имовину, с тим да РС (п)остане њен власник, а да се министарство одбране БиХ ту појави само као корисник.

Ко (не)ће с ким у математичку коалицију?

Када се, дакле, схвати колике су и какве разлике само око овог трећег питања, онда није тешко закључити да се ни будућа извршна власт на нивоу БиХ – баш као и све претходне у последњих петнаест година – неће формирати на јасним програмским начелима, већ, превасходно, на локалном „принципу“ босанскохерцеговачке математике: победници на националним изборима међу Србима и Хрватима и Бошњацима међусобно ће, просто, бити натерани на сарадњу једни с другима, јер друге могућности – нема. Можда би се и могла „намаћи“ некаква већина без неког од победника, али се тиме увећава и ризик у погледу нарушавања ионако крхке политичке стабилности. Зато ће се

у Бриселу и Вашингтону трудити свим политичким силама да некако приволе Милорада Додика и вођу СДП-а БиХ Златка Лагумџију да заједно уђу у поделу власти на нивоу БиХ, без обзира што то сада изгледа мало вероватно.

Елем, без подршке СНСД-а и ХДЗ-а БиХ Савету министара БиХ, у Парламентарној скупштини БиХ нема већине за доношење било ког закона, а о двотрећинској већини за уставне амандмане да и не говоримо. С друге стране, међу Бошњацима има апсолутне посланичке већине и без СДП БиХ, али уз услов да у тој већини буду СДА и СББ Фахрудина Радончића. Но, како вођа СДА Сулејман Тихић изричито одбацује једино коалицију са СББ-ом, та варијанта је много мање изгледна од, рецимо, могућности да СДП БиХ и СББ заједно „збаце“ са власти СДА, имајући у виду да је Лагумџија у последњих неколико месеци задржао лагодан однос ненападања са Радончићем, за разлику од Тихића, па чак и од Бакира Изетбеговића. Тихић би, пак, најрадије у савез са СДП-ом, док Изетбеговић одмерава развој ситуације са стране, пребацујући одговорност са формирање Савета министара на СНСД и СДП БиХ као најјаче странке.

Но, изгледа да у „пробосанским“ интелектуалним круговима у Сарајеву све више претеже подршка савезу СДП-а БиХ и СДА, и то под плаштом „заштите државе“. При томе се и ранија као и предстојећа сарадња вођа СНСД-а и ХДЗ-а БиХ, Милорада Додика и Драгана Човића тумачи као „савез на линији разбијања БиХ на националне републике“, што онда треба да добије заједнички одговор СДА и СДП-а у правцу захтева за јачање централне власти БиХ, како то живо описују неки од истакнутих сарајевских интелектуалаца. На тој страни је, изгледа, и највећи број дипломата у Бриселу и у Вашингтону, тим пре што Лагумџија самоуверено тврди да је баш он, не само међу Бошњацима, најспособнији да одведе БиХ у „светлу евроатлантску будућност“. При томе се не труди пуно ни да прикрије да би то најрадије чинио пречицом, односно не обазире се превише на примедбе из РС. Ипак, иако је Лагумџија један од највећих посвећеника евроатлантизма у БиХ, то му, само по себи, није никаква препорука за успех у том послу, тим пре што у његовим политички агресивним наступима Срби више препознају „црвеног Силајџића“, и то ништа мање него што, рецимо, Бошњаци у Додиком виде „салонског Караџића“. Но, у Лагумџијом случају се појављују отежавајуће околности и међу самим Бошњацима, пре свега унутар Исламске заједнице у БиХ, где су Лагумџију до сада најмање доживљавали као особу вредну дубоког националног поштовања.

У намери да некако ублажи постизборне недоумице међу Бошњацима у Сарајево је на један дан дошао и министар спољних послова Турске Ахмет Давутоглу, баш кад је Херман Ван Ромпеј одлазио са свог кратког сарајевског „излета“. Давутоглу је имао одвојене састанке са свим важним бошњачким политичарима: Тихићем, Изетбеговићем, Лагумџијом, Силајџићем и Радончићем. Одмах након састанка Тихић је „открио“ да му је Давутоглу „указао на значај јединства бошњачких политичких снага, као што су СДА и

СДП БиХ, те да у том смислу треба радити на једном костуру будуће коалиције како на ентитетском, тако и на државном нивоу”. Лагумџија је саопштио је да је “ потребно усвајање уставних решења која ће БиХ омогућити испуњавање услова за чланство у НАТО-у и ЕУ, те да на том путу очекује пуну подршку Турске”. А и сам Давутог-лу је истакао покровитељство Турске над политичким аспирацијама Бошњака. “ Територијални интегритет и суверенитет БиХ су неупитни. То свако мора поштовати, а чланство у НАТО ће бити гарант тога”, подвукао је шеф турске дипломатије након што се – више него што је планирао, кажу упућени – до касно увече тог 20.октобра задржао у Сарајеву.

С друге стране, већ сутрадан су Милорад Додик и Драган Човић сложено поновили да би најрадије видели леђа Златку Лагумџији, поготово након што је СДП БиХ поручио да управо њима треба да припадне мандат за састав Савета министара БиХ. То је, изгледа, највише наљутило Човића, који је устврдио да – следећи неписано, али до сада поштовано правило – у овом сазиву Хрвати треба да дају председавајућег Савета министара, а да ХДЗ БиХ на то полаже право као најјача странка Хрвата. На то је СДП БиХ одговорио преко својих неименованих извора у медијима „понудом“ да нови мандатар буде њихов хрватски члан универзитетски професор економије из Сарајева Анто Домазет, али изгледа да је то само додатно разљутило ХДЗ-овце, ионако већ љуте због избора СДП-вог потпредседника Жељка Комшића за хрватског члана Председништва БиХ уз помоћ СДП-ових гласача међу Бошњацима.

Додик је подржао Човића за мандатара, тражећи заузврат да нови министар спољних послова БиХ буде из РС. Додик би, као и Човић, најрадије избегао Лагумџију као саговорника у политичким изазовима који следе, ценећи, ваљда, да ће лакше моћи да разговара са Тихићем и Радончићем, па и са Изетбеговићем млађим. Али, ни Додик ни Човић нису у ситуацији да бирају ко ће Бошњаке представљати у извршној власти на нивоу БиХ, баш као што ни Лагумџија, Тихић и Изетбеговић нису у ситуацији да себи изаберу „подобније“ Србе и Хрвате од Додика и Човића.

Ипак, највећа непознаница остаје будуће политичко деловање Бакира Изетбеговића. Победом над Харисом Силајџићем он је, изгледа, у Бриселу и Вашингтону добио позамашан кредит да буде представљен као умерени бошњачки политичар. Изетбеговић се и сам представља као особа која жели да има добре односе са свима како у БиХ, тако и ван земље, тврдећи да није задрти босански националиста попут Силајџића, али и не скривајући, за разлику од Силајџића, да је највише заинтересован за простор који Бошњаци могу ефективно контролисати. То, наравно, не значи да је Изетбеговић млађи одустао од ширења тог простора на РС и подручја са хрватском већином, али значи да он, рецимо, прихвата да Хрвати добију посебан РТВ канал на хрватском језику у оквиру јавног сервиса БХРТ-а, те да могу индиректно изабрати свог члана Председништва БиХ.

Истовремено, Изетбеговић одбацује хрватски захтев за федералном јединицом, док, с друге стране – на трагу своје подршке Муамеру Зукорлићу на мањинским изборима у Новом Пазару – сада говори да „Бошњаци у Санџаку имају и права на неку врсту аутономије, у складу са европским принципима и европском повељом о регионализацији”.

На шта (не)могу да рачунају Срби?

Са оваквим Изетбеговићем и онаквим Лагумџијом, Србима с обе стране Дрине неће бити нимало досадно, а ни много мање “забавно” као што им је било са Силајџићем. Ваљда и због спознаје што ће убудуће, уместо са огољеним Силајџићевим унитаристичким захтевима, имати посла са још једним чврстим заступником концепта пузајуће централизације БиХ – међу водећим српским политичарима у РС увелико се размишља како не би било лоше да се и формално уједине у заштити интереса РС на нивоу БиХ.

Озбиљно се, наиме, разматра могућност коалиције СНСД-а и СДС-а у Парламентарној скупштини БиХ, односно заједничко учешће обе партије у подели извршне власти у институцијама БиХ, док би у Српској СНСД задржао старе коалиционе партнере (ДНС и социјалисти) на власти, а СДС водећу улогу у опозицији. Биће сто релативно чиста ситуација за све у предстојеће четири године у којима ће социјално незадовољство међу Србима расти брже од бруто друштвеног дохотка РС и у којима ће се висином исказане друштвене одговорности Владе РС, а мањим делом и опозиције, мерити ниво стабилности институција РС. Сам Милорад Додик биће у нешто лакшој ситуацији унутар РС него до сада: више неће као премијер носити на својим леђима малтене цело бреме одговорности за економско-социјалну ситуацију у РС, већ ће као председник РС моћи да смени постојећег и постави новог премијера кад год процени да социјално незадовољство прети да угрози не само његов лични рејтинг, већ и да озбиљно нагризе институције РС. А на то ће га, свакако, на време упозоравати и из СДС-а и из осталих опозиционих странака.

Истовремено, коалиција СНСД-а и СДС-а на нивоу БиХ, сама по себи, не мора уопште бити лоше решење, али не представља ни гаранцију да ће се пуком коалиционом сарадњом две убедљиво најјаче међу Србима западно од Дрине – лакше одбранити интереси РС у Сарајеву. Сем што ће бити задовољени унутарстраначки апетити у подели фотеља у институцијама БиХ, за озбиљну, вешту и активну заштиту интереса РС у Сарајеву биће најпотребнији српски представници са мањком кратке политикантске памети и вишком дужег политичког памћења. Јер, пре или касније, наћи ће се у позицији да се од њих тражи и мање од оног оно што су СДС и СНСД пре четири и по године

Пише: Слободан Дурмановић
четвртак, 21 октобар 2010 19:56

прихватили, а сада одбацују - а што је, ипак, пуно више од онога што су сада обећали бирачима да неће нипошто дати. СНСД и СДС ће, да закључимо, морати и себи и бирачима да објасне - можда прецизније него икада пре – где ће бити та “црвена линија” испод које више неће ићи. Јер, ђаво ће се крити у детаљима предлога који се водећим српским политичарима буду представљали, дакако под паролом да тим предлозима нико не намерава да укине РС.

Ни ситуација на ширем плану није гора за РС него пре четири и по године: у много чему Бањалука иза себе има дипломатску подршку Москве, а мало чему се може надати из Београда. Али, и то “мало” не мора да буде безвредно, под условом да га власти у Београду - усред припрема, а затим и током разговора са косовским Албанцима - не потроше узалуд у БиХ. У склопу политике успостављања добросуседских односа, зарад побошљања односа са Сарајевом, ценкајући се са Лагумџијиним моделом “евроатлантске БиХ” и са Изетбеговићевим “европским” моделом Зукорлићеве “партизанске аутономије Санџака”.